

Björgvin Hilmarsson

Leiðarvísir: Suðurhlíðar Vestara- og Eystra-Hrútsfjalls

Þessi mynd sýnir leiðirnar frá Vesturtind og Suðurtind í Vestara- og Eystra-Hrútsfjalli.

Hrútsfjallstindar í vestanverðum Örefajökli hafa verið viðfangsefni klifrara um nokkurra áratuga skeið en þeir voru fyrst klifnir árið 1953. Nokkrar leiðir hafa nú verið farnar upp suðurhlíð Eystra-Hrútsfjalls og einnig á Vesturtind (1765 m) upp suðvesturhrygginn frá Svínafellsjökli. Greint hefur verið frá þessum leiðum í hinum ýmsu ársritum Íslenska alpaklúbbsins en hér er dregið saman yfirlit um þær. Jafnframt eru þær merktar inn á skýrar og góðar ljósmyndir.

Þessi mynd sýnir leiðirnar frá Vesturtind og Suðurtind í Vestara- og Eystra-Hrútsfjalli.

Þar sem suðurhlíð Eystra-Hrútsfjalls er stór og flókin eru birtar þrjár myndir sem sýna hana og leiðirnar frá mismunandi sjónarhornum. Á mynd 1 sést einnig suðvesturhryggurinn á Vestara-Hrútsfjalli. Bent skal á að línur teiknaðar inn á myndir eru aldrei alveg nákvæmar heldur sýna í stórum dráttum hvernig leiðirnar liggja. Sumar leiðirnar hafa verið farnar oft og alveg örugglega ekki alveg eins í hvert skipti.

Þessi mynd sýnir leiðirnar frá Vesturtind og Suðurtind í Vestara- og Eystra-Hrútsfjalli.

Í ársriti frá 1993 birtist stórgóð grein eftir Snævar Guðmundsson sem ber einfaldlega heitið Hrútsfjallstindar. Í henni rekur Snævarr klifursögu Hrútsfjallstinda fram að þeim tíma. Ég byggi þessa samantekt að miklu leyti á þeirri grein og öðrum eftir Snævar, einnig á grein eftir Jón Geirsson frá 1986 þar sem hann lýsir Scottsleið og grein Ívars F. Finnbogasonar frá 2002 sem fjallar um Postulínsleiðina. Að auki átti ég samskipti og samtöl við Snævar og Helga Benediktsson, sem og aðra sem tóku þátt í að setja upp þær leiðir sem fjallað er um í samantektinni.

Þessi mynd sýnir leiðirnar frá Vesturtind og Suðurtind í Vestara- og Eystra-Hrútsfjalli.

Leiðir og myndir

Eftirfarandi lýsingur er að finna í grein Snævars frá 1993:

„Hrútsfjall er með tilkomumestu fjöll-um landsins og þótt það beri næst við Hvannadalshnúk, og skorti þar tæpa 250 m á hæðina, má í samanburði vart á milli sjá hvort er tignarlegra. [...] Má með réttu telja að saga fjallgangna á Hrútsfjallstinda tilheyrir því tímabili sem Ísalp hefur mótast á og eigi því erindi í ársritið. Uppgöngur á Hrútsfjallstinda hafa talist til áhuga-verðustu fjallaferða sem áhugafólk um fjallamennsku komast í.“

Orð að sönnu. Vinsældir Hrútsfjallstinda aukast með hverju árinu. Flestir ganga á tindana eftir hinni hefðbundu „túrist-aleið“ eins og leiðsögumenn sem starfa í Skaftafelli kalla hana sín á milli. Þá er gengið meðfram vestanverðu Hafrafelli og síðan upp á það og í Sveltisskarð. Þaðan áfram upp á jökul og austur undir Vesturtind. Oftast er farið norður fyrir hann og látið nægja að fara á Hátind (1875 m). Margir hafa einnig metnað til að fara á Vesturtind líka en færri að fara á alla tindana í einu en það gerist þó stöku sinnum.

Þessi samantekt einblínir þó á klifurleiðir í suðurhlíðum Vestara- og Eystra-Hrútsfjalls. Sá hluti fjallsins býður einmitt upp á krefjandi fjallamennsku og alveg óhætt að segja hana á „heimsmælikvarða“. Frægasta leiðin upp suðurhlíð Eystra-Hrútsfjalls má örugglega fullyrða að sé Scottsleið sem farin var af Doug Scott, hinum mikla og fræga fjallamanni, ásamt fjórum Íslendingum.

Þessi mynd sýnir leiðirnar frá Vesturtind og Suðurtind í Vestara- og Eystra-Hrútsfjalli.

Leiðir og myndir

En byrjum á byrjuninni. Fyrsta alvöru tilraunin við suðurhlíð Eystra-Hrútsfjalls var gerð af þeim Snævari Guðmundssyni og Torfa Hjaltasyni árið 1980. Þeir fóru eftir vestasta hryggnum í suðurhlíðinni og náðu um 1100 m hæð áður en þeir urðu frá að hverfa vegna veðurs og snjóflóðahættu. Árið eftir reyndi Torfi aftur sömu leið en þá með Önnu Láru Friðriksdóttur og Einaru Steingrímssyni. Þau náðu upp alla hlíðina og að jökulflat-anum þar fyrir ofan þar sem þau hugðust bíða af sér veður í 1500 m hæð. Þar sem veðrið var óbreytt daginn eftir hliðruðu þau út að Vesturtindi og þaðan niður í stað þess að fara upp á Suðurtind. Þar með var fyrsta leiðin upp suðurhlíðina orðin að veruleika. Var hún einfaldlega nefnd Suðurhlíð og fékk heildargráðuna PD. Snævarr Guðmundsson fjallar um þessa ferð í ársriti Ísalp 1993.

Þessi mynd sýnir leiðirnar frá Vesturtind og Suðurtind í Vestara- og Eystra-Hrútsfjalli.

Björgvin Richardsson, Óskar Þorbergs-son og Snævarr Guðmundsson fóru Suðurhlíð í ágúst 1983 og náðu alla leið upp á Suðurtind. Þeir luku þá við þá leið sem hafði upphaflega verið markmið Snævars og Torfa árið 1980, þ.e. að fara suðurhlíðina og upp á Suðurtind (1852 m). Þessi leið er í dag oft kölluð „Orginallinn“¹ enda hafa núna fleiri leiðir verið farnar upp suðurhlíðina. Snævarr segir frá þessari ferð af sinni alkunnu snilld í grein í ársriti Ísalp 1988. Reyndar kláruðu þeir upp á Suðurtind á annan hátt en sýnt er með rauðri línu á myndinni, sú lína lýsir leiðinni eins og hún er langoftast farin. Í stað þess að fara upp snjóbrekkuna í skálinni undir Suðurtindi og í skarðið sem yfirleitt er

^[1] Leið nr. 4 á myndum 1, 2 & 3.

Þessi mynd sýnir leiðirnar frá Vesturtind og Suðurtind í Vestara- og Eystra-Hrútsfjalli.

Leiðir og myndir

farið í og svo á hrygginn sem liggur upp á Suðurtind, fóru þeir eftir hryggnum alla leið.²

Þessi mynd sýnir leiðirnar frá Vesturtind og Suðurtind í Vestara- og Eystra-Hrútsfjalli.

Um páskana 1982 stefndu þeir Arnór Guðbjartsson og Helgi Benediktsson á Suðurtind. Gengu þeir á fjallaskiðum af Svínafellsjökli og upp ísfallið milli Vestara- og Eystra-Hrútsfjalls. Ofan við það skildu þeir skiðin eftir, undir Suðurtindi, en gengu svo á hann. Eftir uppgönguna skiðuðu þeir niður ísfallið, þaðan sem þeir höfðu skilið skiðin eftir. Það má fullyrða að þessi skiðaleið er ekki fyrir óvana.

Þessi mynd sýnir leiðirnar frá Vesturtind og Suðurtind í Vestara- og Eystra-Hrútsfjalli.

Helgi og Arnór áttu eftir að fara fleiri slikar skiðaferðir á þessu svæði. Um páska árið 1983 fóru þeir upp svokallað Stóragil sem er austan við þær klifurleiðir sem hingað til hafa verið farnar upp suðurhlíðina. Eins og árið áður höfðu þeir í hyggju að skiða niður að lokinni ferð á tindinn. Ofarlega í gilinu voru skiðin skilin eftir þar sem snjór var farinn að vera af skornum skammti en héldu áfram eftir stórrí syllu og austur fyrir tindana. Þeir enduðu svo á að fara upp á Miðtind (1854 m). Mikil snjóflóðahætta var á svæðinu svo fara þurfti yfir með mikilli gát. Á niðurleiðinni rann fleki af stað á einum stað, með tilheyrandi hjartakipp viðstaddra. Þeir fundu skiðin en þau komu að litlu gagni og skiðaferðin endaði í afturendarennslí niður gilið. Metnaðarfullt plan hjá þeim engu að síður en eins og svo oft ráða aðstæður og veðrið hvernig úr spilast. Leiðin upp Stóragil og austur fyrir er merkt sem leið nr. 8 á myndum 1, 2 og 3. Helgi og Arnór eiga enn eina skiðaleiðina

^[2] Græn lína á mynd 1, merkt B.

Þessi mynd sýnir leiðirnar frá Vesturtind og Suðurtind í Vestara- og Eystra-Hrútsfjalli.

Leiðir og myndir

á svæðinu, skemmtilega þverun. Um páska árið 1986 fóru þeir upp að Fjallkirkju frá Svínafellsjökli, þaðan beint yfir á Hátind og svo á Vesturtind. Af Vesturtindi skiðuðu þeir niður til vesturs og svo niður Hrútsfjallsjökulinn og á Svínafellsjökul aftur. Það kemur kannski að því að gerður verði leiðavísir um skiðaleiðir á og við Hrútsfjallstinda og munu þeir Helgi og Arnór þá koma mikið við sögu.

Þessi mynd sýnir leiðirnar frá Vesturtind og Suðurtind í Vestara- og Eystra-Hrútsfjalli.

Farið var í fyrsta skipti upp eftir suðvesturhryggnum á Vestara-Hrútsfjall árið 1986. Það gerðu Jón Geirsson og Snævarr Guðmundsson. Sú leið var gráðuð PD. Stefnt hafði verið á ísfoss austanvert í fjallinu en þeir fóru upp ísfallið í nedri hlutanum í staðinn vegna þess að þegar þangað kom var íshröngl og grjót farið að hrynja niður öll gil. Ofar var farin löng snjóbrekka og síðan inn á hrygginn.³ Flestir sem hafa farið suðvesturhrygginn í gegnum tíðina hafa þó líklega byrjað nokkurn veginn eins og sýnt er með bleikri línu, þ.e. leið 1 á mynd 1 og svo áfram eins og lína nr. 2 á sömu mynd sýnir.

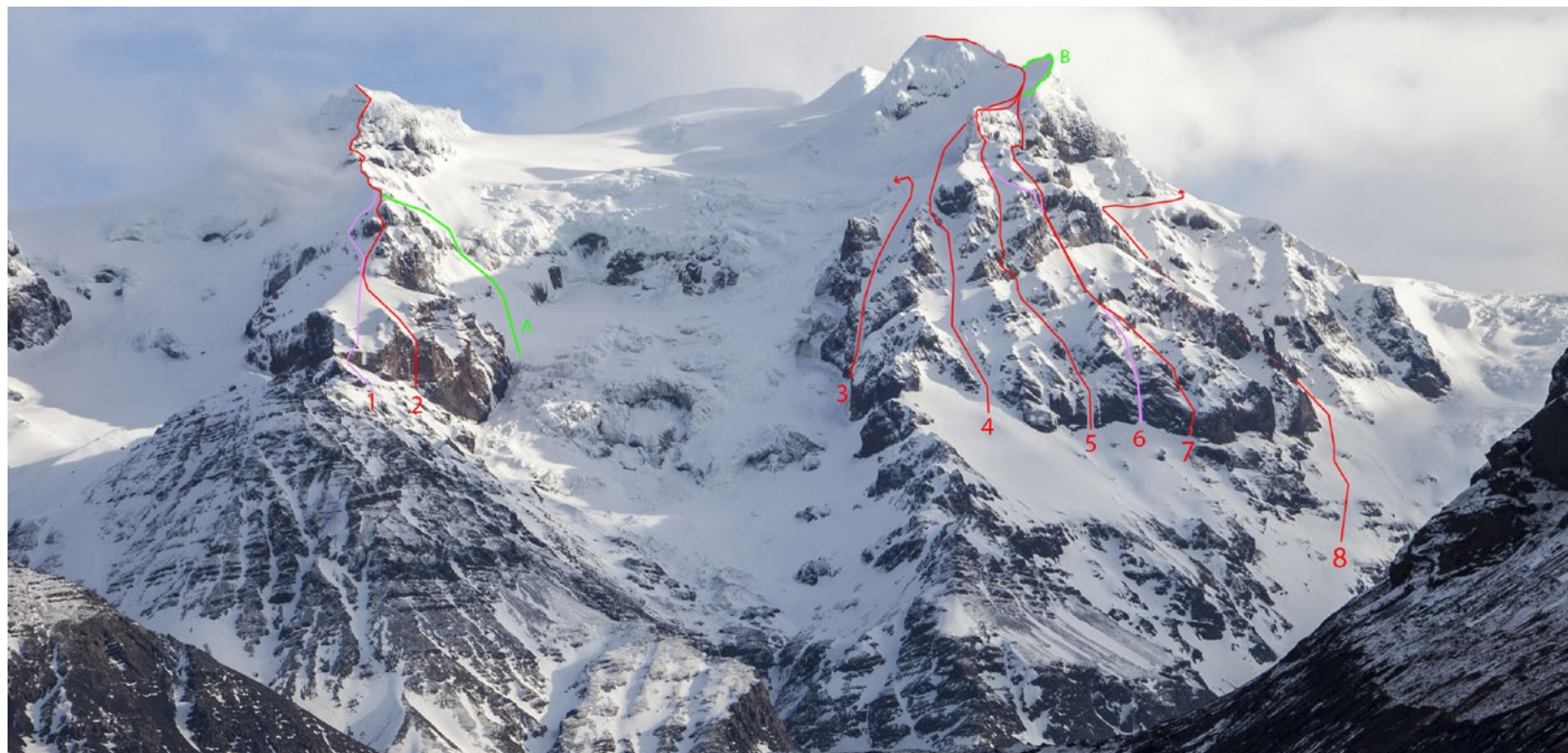
Þessi mynd sýnir leiðirnar frá Vesturtind og Suðurtind í Vestara- og Eystra-Hrútsfjalli.

Þeir sem fóru suðvesturhrygginn síðast þegar þetta er skrifað voru þeir Bjartur Ólafsson og Matteo Meucci, 23. apríl 2015. Þeir byrjuðu klifrið á annan hátt en þeir sem á undan hafa farið eða með því að fara áður óklifinn 110 m háan ísfoss en eftir það hina hefðbundu hryggjarleið. Leið sína nefndu þeir Smjörfingur og er hún merkt inn á mynd 1 sem leið nr. 2.

Þessi mynd sýnir leiðirnar frá Vesturtind og Suðurtind í Vestara- og Eystra-Hrútsfjalli.

Daginn áður en þeir Matteo og Bjartur fóru upp suðvesturhrygginn upp á

^[3] Sjá grænu línuna, merkt A á mynd 1 og svo áfram eftir leið 2 á sömu mynd.

1) Suðvesturhryggurinn upp á Vesturtind: FF. Jón Geirsson og Snævarr Guðmundsson, um hvítasunnunni árið 1986. Gráða: PD. Á myndinni sést sú leið sem oftast hefur verið farið upp suðvesturhrygginn á Vestara-Hrútsfjalli eins og hún liggur nokkurn veginn. Í fyrstu ferðinni fóru Jón og Snævarr aðeins ofar í ísfallið, upp snjóbrekkur og síðan inn á hrygginn (græn lína merkt A).

2) Smjörfingur: FF. Bjartur Ólafsson og Matteo Meucci, 23. apríl 2015. Gráða: TD+, AI5. Farið upp frá Svínafellsjökli og upp undir suðurhrygginn í Vestara-Hrútsfjalli. Byrjað á 110 m háum ísfossi. Hann var farið í þremur spönum sem voru AI4 (30 m), AI5 (50 m) AI3 (15 m). Eftir það hefðbundin leið eftir hryggnum og upp á topp.

3) 10 norskar stelpur: FF. Bjartur Ólafsson og Matteo Meucci, 22. apríl 2015. Gráða: TD, AI4. Aðkoma eftir Svínafellsjökli. Gengið upp með ísfallinu og að um það bil 125 m háum ísfossi ofarlega og vestan í vestasta hryggnum í suðurhlíðinni. Fossinn var farið í þremur spönum sem voru AI4+ (55 m), AI4 (55 m) og AI3 (15 m).

4) Suðurhlíð (oft kölluð Orginallinn): FF. Anna Lára Friðriksdóttir, Einar Steingrímsson og Torfi Hjaltason, maí 1981. Gráða PD, II+. Lengd: 1400 m (400 – 1852 m). „Alvarleg og löng leið á jökli.“ Vegna veðurs hliðraði þríeykið út að Vesturtindi og þaðan niður. Björgvin Richardsson, Óskar Þorgeirsson og Snævarr Guðmundsson fóru upp þessa sömu leið í ágúst 1983 en héldu áfram upp á Suðurtind og þá alla leið eftir lokahryggnum (græn lína merkt B) í stað þess að fara upp snjóbrekkuna í skálinni og að skarðinu sem er í hryggnum.

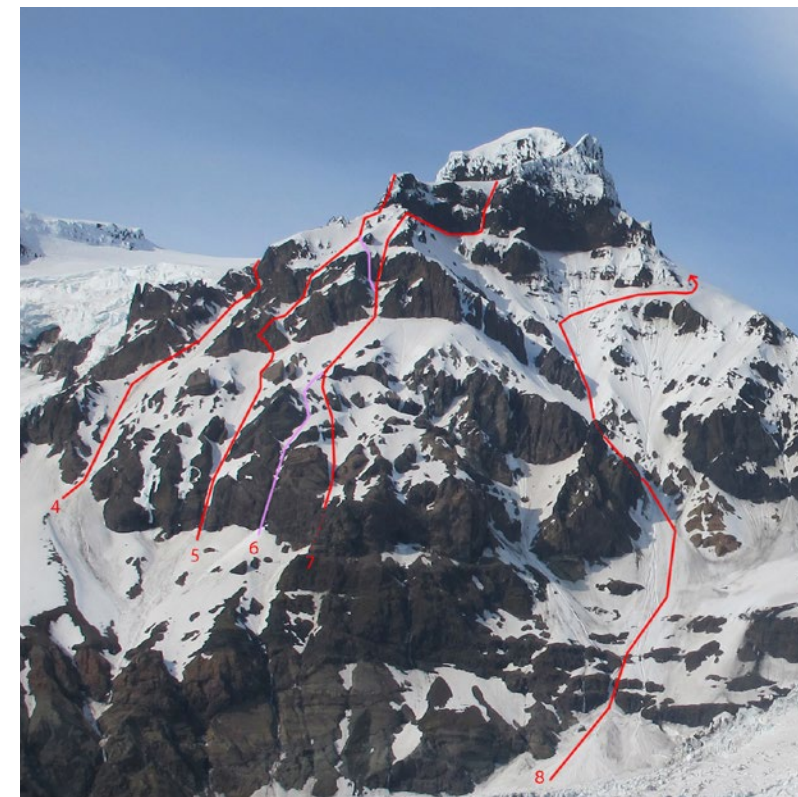
5) Scottsleið: FF. Dough Scott, Helgi Benediktsson, Jón Geirsson, Snævarr Guðmundsson og Þorsteinn Guðjónsson, maí 1985. Heildargráða TD. Mestu erfiðleikar, 60 m hár ísfoss, bratti 75 – 90 gráður, 4. gráða. Tindakamburinn, ein spönn 5. gráða og ein 6. gráða, ís og klettar. Þar á milli klifur í snjó af 1. – 2. gráðu og klettum af III. gráðu.

6) Íshröngl: FF. Freyr Ingi Björnsson og Styrmir Steingrímsson, 3. apríl 2012. Gráða TD, WI4/5. Leiðin hefst á ísfossi mitt á milli Scottsleiðar og Postulínsleiðarinnar, sameinast Postulínsleiðinni og svo síðar Scottsleið. Þeir fóru síðan upp lokahaftið í Scottsleið og enduðu uppi á Suðurtindi. Leiðin er

merkt með bleikri línu.

7) Postulínsleiðin: FF. Einar Rúnar Sigurðsson, Ívar F. Finnbogason og Örvar A. Þorgeirsson, 1. apríl 2000. Gráða: TD, WI5. Eftir fyrstu snjóbrekkurnar er myndarlegur WI4 gráðu ísfoss, um 40 m hár. Eftir það er farið um snjóbrekkur og styttri ísfossa og að erfiðasta fossinum sem er um 50 m af gráðu WI5. Lokahaftið í suðurhlíðinni er ísfoss sem farið var í þremur spönum: WI4 20 m, WI5 30 m, WI2/3 30 m. Héldu þeir félagar áfram og upp á Suðurtind.

8) Stóragil: FF. Arnór Guðbjartsson og Helgi Benediktsson, um páska 1983. Gráða: PD. Þeirra leið lá síðan upp á Miðtind. Ofarlega í gilinu, rétt áður en línan tekur áberandi sveig til austurs, skildu þeir skíðin eftir. Á leiðinni niður var ætlunin að skíða niður en minna varð úr því en áætlað var.

Vestara-Hrútsfjall, fóru þeir nýja leið vestan við „Orginalinn“. Þeir fóru upp ísfallið, meðfram vestasta hryggnum og að bráðfallejum og greinilegum 125 m háum ísfossi sem þótt ótrúlegt megi virðast hafði aldrei verið klifinn áður. Að klífra ísfossinn var markmiðið og eftir að þeir náðu upp á jökulflatann fyrir ofan suðurhlíðina héldu þeir niður ísfallið en eyddu ekki frekari tíma í að fara upp á Suðurtind eða aðra tinda í nágrenninu. Ævintýri þeirra var nefnilega ekki nema hálfnað og suðvesturhryggurinn eftir. Leiðina nefndu þeir 10 norskar stelpur og gráðuðu hana TD, AI4+. Hún er merkt sem leið nr. 3 á mynd 1 og 3.

Nafntogaðasta leiðin á svæðinu var fyrst farin árið 1985 en þá kemur til landsins fyrrnefndur Doug Scott. Hann var þá og er enn heimsþekktur fjallamaður og heimsókn hans stórmerkilegur viðburður í sögu fjallamennsku á Íslandi. Doug Scott fer í maí, ásamt þeim Helga Benediktssyni, Jóni Geirssyni, Snævari Guðmundssyni og Þorsteini Guðjónssyni, upp suðurhlíð Eystra-Hrútsfjalls eftir leið sem síðan hefur verið kölluð Scottsleið, nema hvað? Jón Geirsson sagði frá þessu ævintýri í frábærri grein í ársriti Ísalp árið 1986. Það er ljóst af lestri þeirrar greinar að Doug Scott er bráðskemmtillegur karl. Það markverðasta í Scottsleið er 60 m hár 4. gráðu ísfoss í byrjun eftir að komið er upp fyrstu snjóbrekkurnar og svo kamburinn í lokin áður en komið er á jökulflatann ofan við suðurhlíðina. Þeir kláruðu upp á Suðurtind og fóru svo niður Stóragil, hlaupandi eða á rassinum. Ætti ekki að koma á óvart en Helgi hafði klífrað upp með skíðin á bakinu og náði að skíða töluverðan hluta gilsins. Á mynd 1, 2 og 3 er Scottsleið merkt inn sem leið nr. 5. Þegar þetta er skrifað hefur Scottsleið ekki verið endurtekin í heild sinni.

Fimmtán ár liðu frá því að Scottsleið var farin þar til næsta nýja leið upp suðurhlíð Eystra-Hrútsfjalls leit dagsins ljós. Þann 1. apríl árið 2000 fóru þeir Einar Rúnar Sigurðsson, Ívar F. Finnbogason og Örvar A. Þorgeirsson inn Svínafellsjökul og stefndu á að láta draum rætast. Í grein sem Ívar skrifar í ársrit Ísalp árið 2000 um tilurð leiðarinnar segir hann: „Þegar ég var að góna upp í vegginn einu sinni sem oftast, þóttist ég sjá möguleika fyrir nýja línu, línu sem gæfi Scott ekkert eftir og endaði auk þess í fossi sem væri oftast í aðstæðum en plateraðir klettarnir í síðustu spönn Scotts.“ Draumurinn varð að veruleika og úr varð Postulínsleiðin sem fékk gráðuna TD, WI5 (leið nr. 7 á myndum 1, 2 og 3). Þeir félagar gengu inn Svínafellsjökul á fjallaskiðum og skildu þau svo eftir fyrir neðan vegginn. Fóru þeir upp fyrstu snjóbrekkurnar og eftir það liggur leiðin upp ísfoss rétt austan við fyrsta ísfossinn í Scottsleið. Sá foss er um 40 m hár og af gráðunni WI4. Eftir það er farið um brattar snjóbrekkur og styttri ísfossa. Efst í stóra klettabeltinu sem er í miðri suðurhlíðinni er myndarlegur foss og var sá erfiðasti, 50 m hár og gráðan WI5. Nafnið Postulínsleiðin kemur til af því að ísinn í þessu erfiðasta hafti var mjög harður, líkt og postulín. Rétt undir lokahaftinu í Scottsleið gistu þeir félagar yfir nótt á syllu sem var „eins og sköpuð með þennan eina tilgang í huga“ eins og Ívar orðaði það í grein sinni. Þaðan hliðruðu þeir til austurs undir efsta klettabeltinu og að lokakaflanum í leiðinni sem er um 80 m hár ísfoss sem farinn var í þremur spönnum. Sú fyrsta 20 m af gráðunni WI4, sú næsta 30 m af gráðunni WI5 og svo 30 m af gráðunni WI2/3. Eftir að upp hann var komið, og suðurhlíðin því í höfn, héldu þeir áfram upp á Suðurtind eftir hefðbundinni leið.

Þann 4. apríl 2012 fóru þeir Freyr Ingi Björnsson og Styrmir Steingrímsson leið sem byrjar á milli Scottsleiðar og Postulínsleiðarinnar. Hún liggur svo fljótlega eins og Postulínsleiðin en sker sig svo frá henni aftur en sameinast Scottsleið og fylgir henni upp hið mikilfenglega lokahaft. Eftir að þeir komu svo upp á jökulflatann ofan við suðurhlíðina fylgdu þeir hefðbundinni leið upp á Suðurtind. Leiðina nefndu þeir Íshröngl sem þeir sögðu lýsandi fyrir aðstæður en ísinn var morkinn og lélegur. Leiðina gráðuðu þeir í heildina TD og ísklifrið WI4/5. Leiðin er nr. 6 á myndum 1, 2 og 3.

Ógerlegt er að greina frá öllum ferðum upp suðurhlíðar Vestara- og Eystra-Hrútsfjalls en hér hef ég þó nefnt þær helstu og sýnt þessar leiðir á ljósmyndum á þann hátt að vonandi gefi það nokkuð rétta hugmynd um hvernig þær liggja. Það var nú megintilgangurinn.

Það er rétt að ítreka það að klifur upp suðurhlíðar og -hryggi Hrútsfjallstinda er mjög alvarlegt og krefst góðrar reynslu í fjallamennsku. Það er ekki einungis bratta ísfossa sem þarf að klífa heldur einnig snarbrattar snjóbrekkur sem geta verið í alla vega aðstæðum, stundum með allt að 60 gráðu halla. Snjóflóða-hætta er oft til staðar og því nauðsynlegt að fara að öllu með gát. Snjóflóð úr hliðum Hrútsfjallstinda hefur tekið líf, því má ekki gleyma.

Enn eru ýmsir möguleikar á nýjum leiðum og afbrigðum á svæðinu og öruggt að Hrútsfjallstindar munu áfram toga í fjallamenn og -konur um ókomna tíð.

